

Fig. 1. Uggeløse. Ydre, set fra sydøst.

L.L. 1973

UGGELØSE KIRKE

LYNGE-FREDERIKSBORG HERRED

1252 nævnes en sognepræst til Uggeløse¹, 1460 var kirken annekteret dekanatet ved Frue kirke i København², og 1539 annekterede kongen »vor og kronens« kirke, Uggeløse, til Helligåndshuset i København med kongens tiende, al anden rente og rettighed³. 1570 generhvervede kongen kirken ved et mageskifte⁴. 1567 var der 35 tiendeydere; kirken har i hvert fald siden da været *anneks* til Lyng⁵. Kirketiende, der før 1772 havde været på private hænder, erhvervedes nævnte år af kongen⁶, og 1875 afhændedes kirken til kommunen⁸.

1660 skal »svensken« have skamferet sejerværket⁹, året efter stjålet hængslerne til port og låger¹⁰.

Møntfund. Ved undersøgelserne 1971 blev der ved harpning af gulvfyld fundet 25 mønter, repræsenterende århundrederne fra Erik Glipping til Oskar II af Sverige (Nationalmuseet. Møntsamlingen, fundprotokol 3143).

O. 1375 fandtes i Uggeløse et *S. Hans gilde*¹.

Kirken ligger på en bakke, højt hævet over byen og med en storslået udsigt mod syd. Kirkegården er nogenlunde plan undtagen i sydvest, hvor terrænet falder brat mod kirkegårdens eneste køreport, der kun er tilgængelig ad en stejl, trækranset opkørsel. Kirkegårdens sydhegn er en hvidtet, teglhængt kampestensmur, der udvendig er ca. halvanden meter høj, indvendig næsten jorddækket. Fra portalen helt mod syd i vestmuren til en låge i syd, ud for våbenhuset, er murens øvre del dog af gule og røde mursten og kan stamme fra 1722¹², da den allerede 1630⁹ omtalte sydmur med to låger fik den øverste alen ommuret. De tre andre sider hegnes af kampestensdiger, der fortrinsvis er af kløvede sten; 1709⁹ omtales her gråstensdiger med tørv.

De to *indgange* har længe været kirkegårdens eneste. Portalen med dens kam-takkede gavl over fladbuget, falset port og låge er af middelalderlig type, men stærkt oprettet i krydsskifte. 1703 blev port og låge anstrøget med rødt og afpenslet med hvidt⁹. Lågefløjene her er af trætræmmer, i syd af støbejern; i den stejle sydtrappe ligger en gravsten fra 1859.

To nye *†kirkeriste* er nævnt 1628⁹, opmuringen af den søndre og vestre 1738¹².

Det brede, brolagte *fortov* langs bygningen er fra o. 1862¹³.

†Klokketårn. 1604 opsattes en lang trappe af egetræ, og 1621 rejstes en lignende »op til klokketårnet«. 1702 omtales klokketårnet atter i forbindelse med en ny trappe⁹. Tårnet har antagelig stået frit på kirkegården.

Kirken består af kor (med *†apsis*) og skib fra 1100'rne, et lidt yngre tårn (ombygget 1767), østforlængelser af både kor og skib fra o. 1200—50, et sen-middelalderligt sakristi og et 1763 ombygget våbenhus. Afvigelse til syd.

†Trækirke (?). I skibets sydmur, lidt over halv højde, findes i murlivet et knapt fire meter langt, ca. 32 x 12,5—14,5 cm stort hulrum, der må være aftryk efter et bortrånnet hammerbånd, som har haft not i den ene smalside og i den anden udskæringer for mindst tre ankerbjælker. Et sådant hammerbånd må henføres til en stavbygning med lodrette vægplanker, som er gået op i noten på undersiden¹⁴.

Den ældste stenkirke er opført af *rå kamp* med hjørner og andre detaljer af *frådsten*. I skibets sydside er der iagttaget fire huller efter gennemgående *stillsbomme*¹⁵, knap to meter over nuværende gulv. Korets nordmur har et ni cm fremspringende, retkantet led over de flade syldsten.

Resterne af *†apsis* og en strækmur hørende til korets forsvundne østmur giver sammen med en enkelt hjørnekvader i den forlængede nordmur et klart billede af kirkens ældste østafslutning. Fundamentet fra korets vestmur (den oprindelige triumfmur) og sporene efter dennes sammenstød med skibets langmure viser korets ældste begrænsning mod vest¹⁴. Af korets opgående murværk er der kun bevaret lidt i syd og nord, medens skibets langmure står i fuld højde, 505 cm over norddørens tærskelsten.

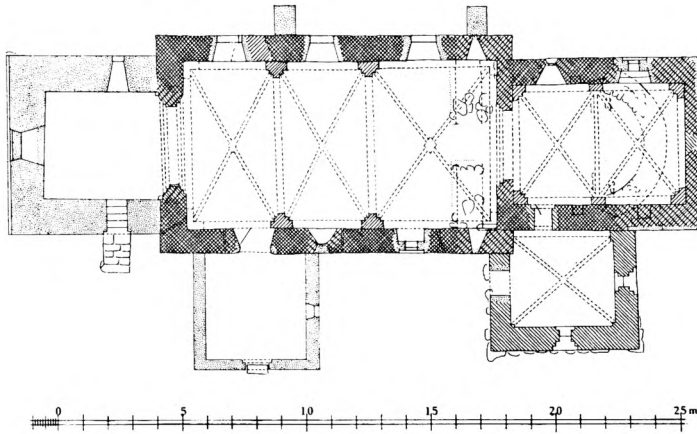

Fig. 2. Uggeløse. Plan. 1:300. Målt af C. G. Schultz 1936, suppleret af El. M. 1972.

Vinduer og døre. Korets nordmur har bevaret den glitpudsede og bemalede vestkarm af det oprindelige vindue; skibets ældste vinduer må have siddet, hvor der i 1200'rne anbragtes nye. Den foroven ødelagte norddørs trinsten ligger på plads under terræn. Døren har tilsyneladende svaret til den søndre, som er i brug; den har retkantet (forhugget) lysning og smige inderkarme, afdækket med rundbuet, muret tympanonfelt.

Indre. Apsiden har formentlig haft halvkuppelhvælv og koret fladt loft ligesom skibet, hvor langmurene har huller (ca. 25 x 16 cm) efter i alt 11 bjælker, som før forhøjelsen lå direkte på murkronen. Korbuens bredde var ca. en trediedel af skibets indre, og der har været et trin fra kor til skib ligesom vistnok fra kor til apsis. Lavt i hver af korets langmure findes en retkantet *gemmeniche* (højde 24—28 cm), sat af glitpudsede frådstensflager og kampesten. Mellem skibets norddør og vestgavlens findes spor af en muret og hvidtet, 40 cm høj *bænk* og rester af et munkestensgulv, der har afløst det oprindelige pikstengulv, som fandtes bevaret i skibets sydside (sml. gulvfliser p. 2010).

Tilføjelser og ændringer. Kirkens ombygning. I 1200'ernes første halvdel gennemførtes store byggearbejder, der ændrede kirkens holdning, både arkitektonisk og liturgisk. Indførelsen af et lektorium (der indtil videre må anses for en sjældenhed i en landsbykirke) krævede en udvidelse af skibet på et par meter, og når denne udvidelse på kostbar vis gennemførtes mod øst, skyldes det antagelig, at kirken allerede da havde fået et tårn i vest.

(†)*Tårn.* Det nuværende tårn fra 1767 (p. 2009) står på fundamenterne af et ældre, som faldt sammen af brøstfældighed. Fra dette stammer den runde, profilerede *tårnarkade*, hvis kragbånd har skråkant over halvrundt led. I det nuværende tårnrums østhjørner ses de nedre skifter af et afrundet ribbeforlæg, og i tårnets nordmur er der genanvendt trekløverprofilerede ribbesten, som

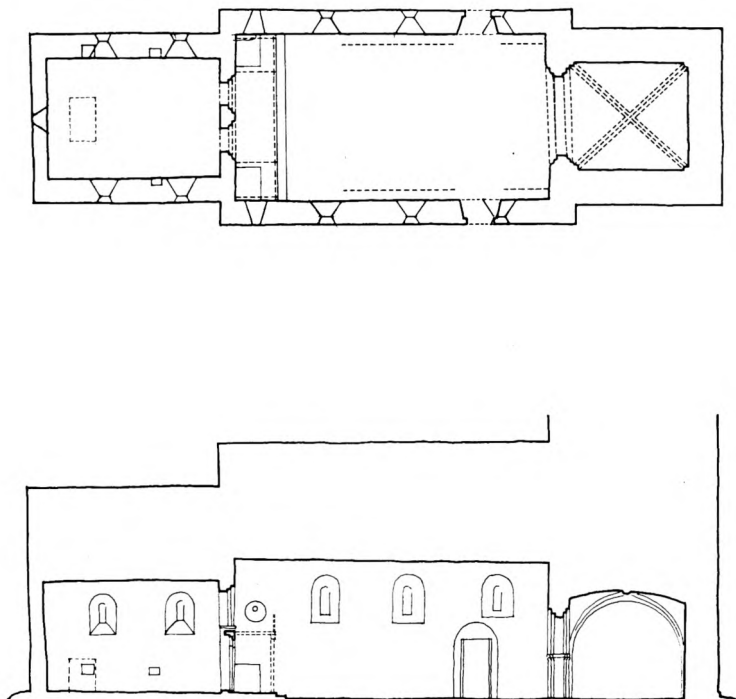

Fig. 3—4. Uggeløse. 3. Plan (syd opad). 4. Langsnit (set mod syd), 1:300. Rekonstruktion af kirkens udseende efter opførelsen af tårnet i vest og de særprægede østudvidelser af skib og kor. El. M. 1972 (p. 2005f.).

ligeledes må stamme fra hvælvingen, der har været samtidig med tårnet. Ud fra disse enkeltheder må det forsvundne tårn henføres til 1200'ernes tidlige del.

Tårnets blytag er omtalt 1615¹⁶, dets kamme og hvidtede blændinger henholdsvis 1697 og 1703⁹. Muligvis var der senere føjet et fremspringende trappehus til en af siderne, thi 1738 opmurede murersvend Christopher Hansen »tårntrappen, som består i højden over grunden 9 ½ alen, 6 alen lang, 5 kvarter bred, i alt 68 ¾ kubikalen«¹². 1667 medførte »tårnets murfald« en større reparation¹⁰. 1972 fandtes murrester på tårnets sydside, der kan stamme fra trappen. 1767 da tårnet påny skulle repareres, skiltes kampestenskassemuren, der var fyldt med løs kalk, grus og sand, fra hinanden så »den største del af de tre sider med eet nedfaldt«¹².

Østforlængelse af kor og skib. Nedrivningen af apsis og korets udvidelse må være en følge af skibets østudvidelse. Hele arbejdet, der også omfattede en kor-bue med muret skranke, forhøjelse af murene og nye vinduer, er udført i røde munkesten, og med riffelhuggede formsten. Udvendig på koret ses urørt murværk kun i nord; hver af dets langmure fik to enkeltsmigede vinduer, hvoraf det vestre par endnu er i behold (det nordre genåbnedes 1972). Nordmurens

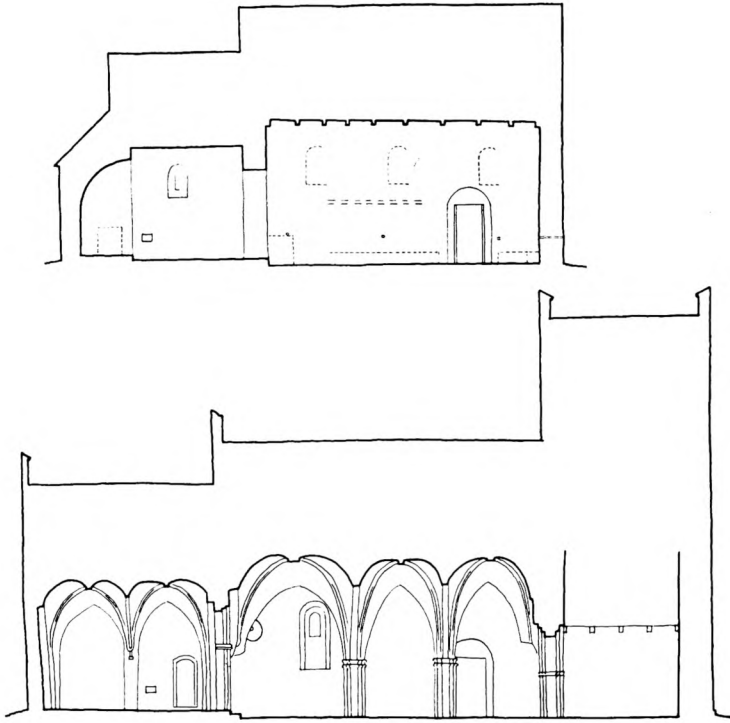

Fig. 5—6. Langsnit (set mod syd). 1:300. 5. Rekonstruktion af kirkens oprindelige udseende (p. 2004.)
 De stiplede linjer under vinduerne angiver hulrummet efter det formodede hammerbånd (p. 2004.)
 6. Kirken efter hvælvenes indbygning og tårnets ombygning (p. 2008).

østre vindue har efterladt et svagt spor, og indvendig i korgavlen står nedre del af et kraftigt smiget vindue, hvis øvre og ydre partier er ødelagt ved en omfattende fornyelse af murværket i krydsskifte; ødelagt er tillige sydmurens østre, der inden sakristiets opførelse var afløst af et fladbuget, falset vindue; under dette ses en gemmeniche.

Østudvidelsen af skibet, der skete på bekostning af triumfmuren og det gamle kors vestre del, medførte en flytning af skibets hjørnekvadre østover; udvidelsens murværk er i øvrigt af kampesten udvendig og af munkesten indvendig. Både i syd og nord fik forlængelsen et højsiddende *cirkelvindue* med en indre diameter på 84 cm, en ydre på ca. 23; lysningskant af en munkesten og et par frådsten (sml. †lektorium). Skibets langmure forhøjedes, og hver fik tre nye og større, dobbeltsmigede vinduer; lysningen, der måler ca. 120x36 cm, er af munkesten på højkant; i lysningskantens yderside har det midterste i syd rester af blyindfattede ruder og stormjern; vinduets ydermål er ca. 200 x 130 cm.

Indre efter ombygningen. †Korbueskranke og †lektorium. Den nuværende korbue, der hører sammen med udvidelserne, har haft en muret skranke med

to åbninger (fig. 3-4), der flankerer en midtpille ligesom i Tikøb (p. 686 med fig. 18). Både vanger og buer er profileret (kvartrundt led mellem retkantede), og i korbuens vederlagshøjde er der omløbende kragbånd svarende til tårn-arkadens. Om indfarvning af murværket se p. 2010.

Syd og nord for korbuen, et skifte under dens kragbånd, fandtes aftryk (15X10 cm, dybde 24 cm) efter indmurede planker, der må tolkes som led i en pulpitulignende trækonstruktion, et lektorium¹⁷, på tværs af skibets østende, hvor man ved nedbrydningen af den ældste triumfmur dannede et podium på et eller to trin, svarende til østudvidelsens omfang. Stolperne, som har understøttet de nævnte plankers vestende, må have stået på podiet, hvor der i begge hjørner er spor efter sidealterborde (sml. p. 2012). De højtsiddende cirkelvinduer får mening i forbindelse med et sådant lektorium¹⁸.

Efter ombygningen har loftsbjælkerne ligget på den forhøjede murkrone og formentlig med brædder på undersiden. Om en samtidig kalkdekoration, se p. 2010.

Hvælvene i kor og skib er antagelig nogenlunde jævngamle og fra o. 1375—1425 (jfr. kalkmalerier). Korets to fag har falsede hjørnepiller, retkantede vægpiller, helstens gjordbuer og en mellemgjord, der kun er en halv sten bred ligesom ribberne. Medens hjørnepillerne har halvtstens forlæg for ribberne, udspringer de sammen med gjordbuen fra vægpillens konsol, der består af en afrundet løber på højkant over en i forkanten afrundet og rillet kop; parallelere træffes i flere af amtets nordlige kirker (sml. Nødebo, p. 1066 med fig. 4). — Skibets tre hvælv har vægpiller med omløbende dobbelt kragbånd (hulkel over rundstav skilt af et glat skifte). Gjord- og skjoldbuer er helstens, ribberne halvtstens brede; i østligste hvælv findes en rudestillet slutsten, i vestligste en rund. Hjørnepillerne i vest er antagelig fjernet på grund af et pulpitur, men der har tilsyneladende aldrig været piller i øst. Dette forhold kunne alene forklares ud fra †sidealtre, som har stået her (p. 2012); men i betragtning af, at det østligste af de tre hvælvfag er langt større end de andre, er der grund til at formode, at lektoriet var den egentlige årsag til at udelade hjørnepillerne. En ventilationsluge med egekarm og lem blev 1738 indmuret i hver hvælving; 1972 blændedes de to. Gavlenes rejsning synes øget meget i forbindelse med hvælvslagningen, og de forsynedes med kamtakker. Kor og skib bevarede denne rejsning frem til tårnets ombygning 1767, hvor den høje gavl mellem kirken og koret gjordes godt tre meter lavere¹².

Det senmiddelalderlige *sakristi*, som mod sædvane er placeret på korets sydside, er af munkesten og helt skalmuret udvendig ved gentagne reparationer i nyere tid. Dets små spidsbuede vinduer i øst og syd (et lignende i vest er slugt af en præstedør) var oprindelig dobbelt så høje, hvilket nu kun ses indvendig. Samtidigt krydshvælv med spids skjoldbue mod koret, hvortil der er adgang

Henrik Græbe 1971

Fig. 7. Uggeløse. Kalkmalerier, på korbuen fra 1200'rne, på skibets hvælv fra 1400'rnas første halvdel (sml. fig. 8 og p. 2010f.).

gennem en fladbuet, falset dør. 1692 nævnes tegltaget, 1703⁹ hvidtning og 1788 en fuldstændig ommuring af gavlen¹⁹.

Våbenhuset er opført på et ældres plads 1763 af murermester Hans Engel, Slingerup, og snedker Jens Christensen. Det er bygget af tegl i munkestensformat, kaldet »dobbelte Flensborg mursten« og tækket med bly¹². *Våbenhuset*, som afløstes 1763, er omtalt første gang 1672⁹.

Tårnet fra 1767 (sml. p. 2005) opførtes efter approberet overslag af 4. maj nævnte år; entreprenør var Jens Christensen²⁰. Bortset fra tårnbuen og dele af fundamentet er murværket fornyet. Tårnrummet har bjælkeloft; i vest fik det en kombination af dør og vindue, som senere omdannedes til et vindue, der også belyste mellemstokværket; det tilmuredes 1972, og samtidig indsattes et mindre i nord. Opgangen til mellemstokværket er gennem en dør i syd ad en ligeløbet trætrappe (sml. Lyng p. 1984); en brudt åbning giver adgang til skibets loft. Klokkestokværket har to små, fladrundbuede glamhuller i øst, et på hver side af skibets tag, og et større i hver af de frie mure; øst for det søndre findes en *indskrifttavle*, af sandsten, med Christian VII.s monogram og »Anno 1767«.

Tagværker. Samtidig med nybygningen af tårnet fik skibet nyt og lavere

tagværk (sml. hvælv); korets er ændret, men hører sammen med hvælvslagningen; det er af eg, med to lag hanebånd og en langstol med tre konger; økse-hugne romertalsnumre. De øvrige tagværker er nyere og af fyr.

Kirkens ydre form skyldes en hovedstandsættelse i 1800'nes senere del, da alle mure undtagen tårnets bl.a. rersedes for hvidtekalk og puds, og da samtlige gavle uniformeredes med lav kam, fod- og toptinder. Tårnets grove cementpuds stammer sikkert fra samme istandsættelse, da også kirkens indre cementeredes. Her fjernedes det ved restaureringen 1971—72 (arkitekterne Rolf Graae og Erling Jessen), da også rummets belysning forbedredes gennem delvis tilmuring af nogle vinduer samt åbning af andre. Tårn og våbenhus er tækket med bly, resten med vingetegl. 1604 nævnes deller og bly på kirken⁹, og et overslag fra 1714 nævner, at korets hulsten kan bruges til reparation af skibets tag²¹. Det indre er hvidkalket bortset fra korbuens stik (sml. kalkmalerier). Gulvene i kor og skib er af gule sten på fladen, omlagt ved sidste restaurering.

Glaserede relief^{fliser} fra o. 1200—50; større og mindre brudstykker af den fig. 13 viste flise er fundet i kirken på forskellige tidspunkter.

†*Glasmalerier*. 1971 fremkom i skibets tilmurede vinduer og i gulvene 13 stykker af 2—3 mm tykt, middelalderligt glas med krøseltdannede sider²². Der fandtes ubemalet glas i blå, røde, gulgrønne og klart grønne farver samt et uigennemsigtigt stykke med rødbrun bemaling.

KALKMALERIER

Under den netop afsluttede restaurering gjordes flere iagttagelser vedrørende kirkens bemaling. 1100'rne. Korets ældste nordvindue havde på fint, glittet puds rester af en murværksimitation i gult og brunt langs kanten; under det spor af en frise, hvis motiv var udslettet. 1200'rne. Ved den store ombygning (p. 2005f) blev teglmaterialet efterbehandlet med rødkalkning og fugeafstregning. Endnu i forbindelse med ombygningen blev indervæggene hvidtet som underlag for en bemaling, der imiterer mursten. Korets nye nordvindue fik malet et halvstensstik i rødt og sort. Skibets nye vinduer og de tre buer i den nye triumfmur behandledes på tilsvarende måde, men stikket er suppleret med fladskifte, og korbuen har afrundede snobånd (sml. fig. 8); farverne er blå-sort, hvidt og rødt.

†*Kalkmalerier*. Slutningen af 1300'rne, afdækket 1971 og atter overkalket. I skibets østligste hvælv, nordkappens østre svikkel rester af Kristushoved med kraftigt tegnede, mandelformede øjne og kindrødt, spidst tveskæg. Kun korset i glorien bevaret. Måske kan den usædvanlige placering af et sådant enkelt Kristushoved set en face forklares ved dets placering lige over sidealtret, jfr. Søborg, p. 1125 og fig. 15. En enkel buefrise, ribbens sparremønster

Fig. 8. Uggeløse. Indre, set mod øst.

L.L.1974

og skjoldbuens afstregning som til udfyldt kvadermaling er muligvis samhørende hermed. *1.400'rries første halvdel*, afdækket 1971 og atter overkalket. På skibets tre hvælv ribbedekoration bestående af skiftende hvide, røde og sorte felter; på slutstenen i vestligste fag en blomst og rhombemønstring med ud-prikning. Langs ribbe- og buekanter røde, tynde slyngtråde og i toppunktet af hvælvet slyngtrådstræer. I østligste fags østkappe (fig. 7) desuden fire bomærker, de tre med halvcirkulær indramning med tre småcirkler. Dekorationen er meget nært beslægtet med kalkmalerierne på skibets hvælv i Skuldelev kirke (Horns hrd.). På østhvælvet her findes desuden to bomærker, som er identiske med to af mærkerne i Uggeløse. 1635. Murmesteren betaltes for lim og kønrøg til at staffere buerne (ribberne) med under hvælvingen⁹.

INVENTAR

Oversigt. Ved restaureringen 1971 ændredes interiøret væsentligt ved fjernelse af orgelpulpitur fra 1870, opstilling af nyt orgel og nystaffering af træværket. 1941 fik kirken renæssancetavlen fra Lundforlund kirke, hvilket forandrede helhedsindtrykket, som restaureringen 100 år tidligere havde skabt. En altertavle af Eckersberg, stolestader og prædikestol anskaffet 1841 er alle endnu bevaret. 1841 blev således største parten af kirkens ældre, fine inventar fjernet, nemlig altertavlen fra 1597, Hans Barchmanns præ-

dikestol fra 1629 og hans stolestader fra 1635 samt pulpituret fra 1651. Kirkens ældste inventar er den romanske døbefont, en romansk gravsten (og et $\dagger$ lektorium), samt et messingfad og alterstager fra 1500'rne.

Alterbord, fyrretræskasse, ifølge regnskaberne blev alterbordet paneleret 1804—05²³.

$\dagger$ *Sidealtre*. 1—2) Fra 1100'rne, i skibets østhjørner. 3—4) Fra o. 1200—50, opført i forbindelse med skibets østudvidelse. Sml. p. 2008. Det nordre målte 130x82 cm, det søndre 123 x82 cm, og højden var henholdsvis 108 og 103 cm.

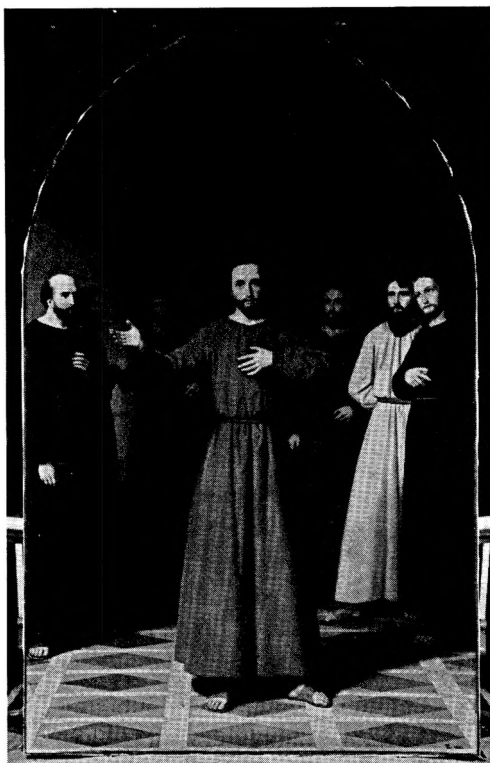
Alterklæde, moderne. $\dagger$ *Alter klæder*. 1624 købt et af rødt, prentet fløj⁹. 1706 anskaffet et alterklæde af karmoisinrødt, blommet fløj med rød sardug til foer, syet af Jochum skrædder i Uggeløse⁹. Man ønskede at sætte kongens navn i guld og sølv på det, »da kirken har midler og er vel vedligeholdt«. 1759 omtales et nyt rødt plyssesklæde med sølvgalon, »er ligesom i Liunge«²⁴, se p. 1989. 1789 købtes fra Jørlunde kirke et rødt plysklæde med sølvgaloner²⁵. Jfr. Lyng. 1805 et nyt fløjls alterklæde med sølvgaloner og det kongelige navn af sølvperlestikkeri²³.

Altertavler. 1) Mellem 1596 og 1603. 1947 blev den overdraget til kirken af Nationalmuseet; oprindelig i Lundforlund kirke, Sorø amt (DK p. 705). Et side-stykke til topstykket og to topstykkefelter med henholdsvis Ebbe Munk af Fjellebros fædrene (Bjørnelap) og mødrene (Viffert) våben findes endnu i museet²⁶. Ved restaureringen og nystafferingen 1946 ved E. V. Jensen²⁷ erstattedes disse felter og topstykkefrisens oprindelige, malede indskrift: »Her Hans Jespersen« (sognepræsten), alt det, som tjener til tavlens datering²⁸, med henholdsvis indskriftfelter med Fadervor og i frisen med »Jeg er opstandelsen og livet«. Efter resterne af den oprindelige staffering på kridtgrund er hele tavlen nystafferet, med hvidt, violet, grønt, zinnoberrødt, blå smalte, klart sølv og guld, samt på søjlernes prydelser en okkergul farve som erstatning for guld²⁹. Hovedfeltet har en nymalet fremstilling af den korsfæstede, malet af E. V. Jensen³⁰. I storstykkets frise er med forgyldt fraktur Johs. 6, 51, i sidefelterne nadverens sakramente og i fodstykket Johs. 3, 16. Endvidere er på fodstykket med versaler: »I Lundforlund A. D. 1600« og »Til Uggeløse A. D. 1947«. På storgesimsens fremspring nye, malede kerubhoveder³¹.

2) 1842 (fig. 9), Kristus og seks apostle. Oliemaleri af C. W. Eckersberg, signeret »E. 1842« og med samtidig ramme³². Forneden i indskriftfeltet Johs. 12, 46. Maleriet hænger på bagsiden af altertavlen; rammen står i tårnet.

$\dagger$ *Altertavle*, 1597. 1758 fandtes på tavlen Christian IV.s monogram omgivet af årstallet 1597²⁴. Desuden »symbolum« (valgsprog) for Peter Mund, lensmand på Frederiksborg (1597—1604), samt »symbolum E.L.V.« for sognepræsten Erasmus Larsen Wolsing ($\dagger$ 1623). På tavlen stod følgende bibelcitater: Indstiftelsesordene Johs. 3, 16 »Thi således elskede Gud ...«, Lukas 24, 16

Fig. 9. Uggeløse. Maleri af C. W. Eckersberg 1842. Fra den tidligere altertavle (p. 2012).

L.L. 1974

»Så burde det Kristus at lide«, Johs. 1, 17 »Thi loven blev givet ved Moses ...«, Deuteronomium, 5. Mosebog, 6, 5 »Du skal ære Herren din Gud ...«. Desuden »Alt efter Guds villie« og »Expecto lætam victoriam, sub vexillo salvatoris« (»jeg venter den glade sejr under frelserens fane«), jfr. gravsten over pastor Wolsing i Lyngby, p. 1999. Salmernes bog 26, 6—7, »Jeg tvætter mine hænder i renhed ...«. I beskrivelsen er tilføjet, at Christian IV.s valgsprog: »Regna firmat pietas« (»Fromhed styrker Rigerne«) og årstallet 1636 ligeledes fandtes på tavlen.

1703 reparererede Hans Jacobsen snedker nogle lister og gesimser på tavlen. 1704 malede Hans Madsen maler af Frederiksborg med ægte sølv og guld og udstafferede kulørerne, som det tilforn havde været på altertavlen og også på et skilderi i midten af altret med Kristi opstandelse. 1704 drejede Johan drejer i Frederiksborg fem »ziratpiller« til tavlen⁹. 1717 reparererede Hans Jacobsen snedker igen løse dele. 1745 forbedrede maler Hans Nielsen, Ganløse, tavlen med maling og forgyldning. 1763 genopsatte snedker Jens Christensen, Farum, den øverste del med det kongelige navn¹².

Altersølv. Kalk og disk 1730, svarende til Lynges (p. 1991)¹². Guldsmed Niels Jonsen, København (Bøje 305). Fire stempler, Københavns bymærke 1730, gardeinmærke for Peter Nicolai von Haven, mestermærke NJ 1725 og må-

nedsmærke. På disken to gange mestermærke. *Vinkande*, af sølv, stemplet 1931. *Vinkande* og *skål*, 1841, af porcelæn, sorte med guld Kors²³. †*Vinflaske*, af tin, nævnt 1604⁹ og sidst 1836²³. 1701 repareret af Peder Hansen, kandestøber i København⁹. 1607 købtes en liden †*oblatæske* for 3 sk.⁹.

†*Kalk og disk*, omtalt 1604—1729, forgyldt sølv. 644 gr. 1701 repareret og forgyldt af Chr. Brandt i København⁹. Ved køb af nyt altersæt 1729 afleveret til guldsmeden¹².

Alterstager, o. 1550 (fig. 10). 37,5 cm. (Som Ågerup, DK. Kbh. Amt, p. 740). Den ene stages fod fyldt med bly, heri indridset tre bomærker. *Syvarmet lysestage*, 1920, med giverindskrift.

†*Røgelsekar*, gammelt ildkar, alene låget bevaret 1764³³.

Messehagler, een o. 1900, to helt nye. †*Messehagler*. 1) En prentet fløjls messehagel nævnt 1662¹⁰. 2) 1706 indkøbtes karmoisinrødt blommet fløjls og rød sardug til foer (jfr. †alterklæde) og guldgalonier til kantning, desuden et krucifiks af guld og sølv at sætte på messehaglen fra Estred Bastians i København. Jochum skrædder i Uggeløse syede den⁹. 3) 1789 anskaffet fra Jørnlunde (jfr. alterklæde) rød fløjlsmessehagel med sølvgalonier²⁵. 4) 1835, ny af rødt fløjls med guldtresser³⁴.

†*Messeklokker*. 1604 nævnes to små klokker⁹.

Alterskranke, 1827, af støbejern, nu delvis forgyldt. Den afløste et smedjærnsrækværk udført af smeden Anders Pedersen, Lillerød¹² og svarende til Lynges, p. 1992.

Døbefont, romansk, af grå granit, 74 cm i tv. ³⁵. Den keglestubformede fod er hugget i eet med rundstaven. Kummen cylinderformet, glat og afrundet forneden. Afløbsrende i kumme og fod.

Dåbsfade 1) O. 1575. 46 cm i tv. I midten bebudelsesscene omgivet af udslidt minuskelbånd. På randen indslåede ornamenter, liljer (?) og granatæbler. 2) Af tin, 27 cm i tv. Stemplet med Københavns mærke med LWB og 1844, jfr. kanden. Ifølge syn 1866 ønskedes et mindre tinfad til fonten³⁶. *Tinkande*, chokoladekandeformet med høj, svungen hank og låg med godronneret knop. Stemplet L. W. Buntzen på hanken³⁷. †*Tinkande*. 1830 købtes af A. C. Dahlgreen, København, en kande med graving³⁴ (sml. bl.a. Tibirke p. 1329). Ved kirkesyn 1866 tilrådedes, at kanden omstøbtes³⁶.

Om †*lektorium*, se p. 2007.

Prædikestol, 1842, af fyr³⁸. De fire fag har glatte fyldinger. I den samtidige, syvsidede himmel er anvendt fyldingsfelter med tandsnit- og æggestavlister fra †prædikestol 1630. Malet i grå og brune nuancer med spinkel mønstermaling, svarende til stolestadegavlenes. Enkelte lister forgyldte. Denne staffering fra 1971 dækker tidligere bibelcitater. På himlens indvendige frise gyldne versaler: »Anno 1630 die nativitatis christi in no(m)ine s trinitatis in hoc svgge-

Fig. 10. Uggeløse. Alterstage (p. 2014).

M.L.J. 1961

stu primo concio habita est a petro iacobi» (»år 1630 på Kristi fødselsdag blev den første prædiken i treenighedens navn holdt i denne prædikestol af Peter Jacobsen«)³⁹. Til *bogstolen* er anvendt en smedejernsholder, som må stamme fra den 1764 nævnte †bogstol³³.

†*Prædikestol*. 1629—30. Hans (Barchmann) snedker i Kratmøllen fik 1629 400 mk. på regnskab for den nye stol, året efter de resterende 85 mk. Lexius smed i Slangerup leverede to lange jern til himlen, og Matias maler stafferede stolen for 200 mk. i 1630⁹. Foruden den endnu bevarede indskrift på himlen fandtes 1759²⁴ følgende bibelcitater: »Hvo som helst der hører ...« Matth. 7, 24, »Går bort i ald verden . . .« Mark. 16, 15, »Dersom I bede om noget . . .« Johs. 14, 15, »Salige ere de som høre ...« Luc. 11, 28. 1702⁹ og 1717²¹ reparerede snedker Hans Jacobsen bunden og fastlimede en del billeder og lister. 1722 leverede tømmermand Jens Rasmussen, Frederiksborg, en ny trappe. 1732 reparerede snedkermester Chr. Jørgensen Smidt i Frederiksborg den brøstfældige prædikestol. 1745 forbedrede Hans Nielsen, Ganløse, maling og forgyld-

ning. 1747 gjorde Jens Christensen, Farum, en ny trappe i to løb med repos og satte et »skablehnværk« derfor. 1764 måtte både trappe og stikbjælker og pille under stolen repareres af samme snedker¹².

Stolestader. 1842. Nygotiske med spidsbuet topstykke på de glatte gavle³⁸. Nymalede 1971 i grå og brune nuancer med spinkelt ornament på gavlene efter spor af en sådan dekoration malet på den oprindelige egetræsmaling.

†*Stolestader.* 1635 fik Hans (Barchmann) snedker i Kratmøllen og Henrik snedker i Slingerup betaling for materialer. Hans snedker betales for stolene at gøre og andet arbejde. Der leveredes beslag til 47 stole. Tilsyneladende er stolene først 1653 blevet malet af Jacob maler i Hillerød. 1702 betales kirkesnedkeren Hans Jacobsen for 19 mands- og 23 kvindestole, fordi »sognefolket krævede det, da de ellers ikke ville give tiende til kirken«. 1704—06 renoverede Hans Madsen, Frederiksborg, alle stolene såvel som dørene med deres forhen hafte kulører⁹. 1717 og 1732 udførtes reparationer af Hans Jacobsen snedker²¹, Hillerød, og Chr. Jørgensen Smidt i Frederiksborg. Den sidstnævnte gjorde stole og døre på mandssiden smallere 1738. 1748 rødmalede Hans Nielsen, Ganløse, 44 stole samt noget panelværk; de blev illumineret med andre farver, mens dørfyldningerne marmoreredes¹².

†*Skriftestole.* Den ældste malet i 1745 af Hans Nielsen, Ganløse. 1765 leveredes en ny stol af Jens Christensen¹². 1833 omtales fem læderskamler og en træstol i skriftestolen²³.

†*Lænestol.* 1747 satte Jens Christensen, Farum, ny bund og et armstykke i lænestolen i sakristiet. 1748 malede Hans Nielsen, Ganløse, stolen brun¹². Borttaget 1827²³. 1847 nævnes en lænestol ved altret²⁰.

†*Degnestol,* malet 1745 af Hans Nielsen, Ganløse¹². 1827 sattes en ny bæk og beklædning på degnestolen²³.

†*Skab.* 1649 købtes et lidet skab til muren i koret⁹.

Pengeblok, o. 1800. 73 cm høj firkantet træblok på fod. Profillister foroven og forneden på foden. To hængselbånd og to bånd til fastgøring, alle af jern. Jernlåge. Høj tragtslids på metaldækket. Ved våbenhusdøren.

†*Pengetavler.* 1611 købtes en pengetavle⁹. 1764 tre gamle kollekttavler³³. Muligvis var det een af disse, som endnu fandtes 1961. Den var af eg med ud-savet rygbrædt. †*Bliksparebøsse* med lås, nævnt 1764, til de fattiges penge³³.

Dørfløj, 1847, i sydportalen. Muligvis identisk med den 1847 opsatte nye dør med blokkarm og beslag³⁸.

†*Dørfløje.* 1703 leverede Hans Jacobsen snedker en beklædt dør⁹. 1763 lavede Jens Christensen, Farum, en flammeret dør til våbenhuset¹².

†*Pulpiturer.* 1651 forfærdigede Joen snedker et pulpitur, som Jacob maler i Hillerød stafferede 1653. Kirkesnedker Hans Jacobsen reparerede 1702 på pulpituret, og Hans Madsen af Frederiksborg malede 1704 fem skilderier, som

Fig. 11. * Glaslysekrone (p. 2017).

P. Norlund 1913

tidligere var på lærred og som var »forfuldede«, over på træ, »med deres rette kulører efter forrige skikkelse«⁹. 1759 fandtes følgende indskrifter: »Lader så eders lys ...« Matth. 5, 16, »Menneskenes søn er ikke kommen ...« Mark. 10, 45, »Hvilken den salige ...« Tim. 6, 15. Desuden var de fire evangelister afmalet²⁴. 1832 bortsolgte man et stykke af pulpituret, resten istandsattes³⁴. †*Orgel-pulpitur*, sandsynligvis samtidigt med †orgel 1877. Kurvehanksformet brystværn med slanke drejede balustre, opgang i skibets sydvesthjørne.

Orgel, bygget 1971 af Jensen og Thomsen, Hillerød. 10 stemmer, to manualer og pedal. Façaden tegnet af Rolf Graae. I tårnrummet. †*Orgel*, 1877 bygget af Knud Olsen, København. Instrumentet havde oprindelig fire stemmer og et manual, men ved en ombygning (Starup & Søn) udvidedes stemmetallet til fem⁴⁰.

Salmenummertavler, moderne. Fire †*salmenummertavler*, 1801, rektangulære til løse messingtal. Sortmalede med hvide bogstaver (antikva-skrift skelnedes stadig 1961).

Lysekroner, tre nyere messingkroner. **Glaslysekrone* (fig. 11) o. 1750. Den

bøhmiske glasarmskrone blev 1825²³ skænket til kirken af møbelhandler Badstrup, København⁴¹. Nu vistnok i privateje.

Kirkeskib, fuldskib, model af skoleskibet »Danmark«, ophængt 1950⁴².

Ligskamler, 1828, to sortmalede med udsavede ben²³.

Tårnur, købt 1649 for 738 mk.⁹, i smedejernsramme samlet med kiler. Højde 87 cm, længde 109 cm, bredde 64 cm. Døgnværk med timeslagværk anbragt i hinandens forlængelse på hver side af værkrammens centralstiver, hvori tap-huller for begge værker. De fire hjørnestivere er forlænget nedad til udadbøjede ben. Slagskivedrev massivt, ellers stokkedrev i hele værket. Den tidligere hagegang er erstattet med stiftgang. (Ganghjulet stemplet: »Louv Kbhvn 1873«). Alle gangværkets aksler er på et tidspunkt flyttet ca. 7 cm op, måske i forbindelse med den ombygning af værket, som ved Ingvar Hansen, Ballerup, fandt sted 1767 efter tårnets sammenstyrtning¹². 160 cm langt jernpendul med blylinse og bøjle ud for viserakslen er formodentlig ved samme lejlighed ophængt højt over hageakslen og forbundet med denne ved »omvendt« gaffel (jfr. Strøkirkes ur, p. 1504). Optræksudveksling i begge værker. Tosidig slagværksudløsning, stor slagskive (43 cm) med svungne egre. Sjælden gammel transmission til den stive viser på den kvadratiske med romertal malede træskive⁴³, anbragt i øverste vestligste hjørne på tårnets sydfaçade. Lodder af sten. Gammel slaghammer. Det klinkbyggede urhus er vistnok fra 1828²³ anbragt i mellemstokværkets sydvesthjørne⁴⁴.

Klokker. 1) Urklokke, »Støbt af I. C. Gamst. Kiøbenhavn Anno 1835«. Over slagringen bort af akantus og blomster, tv. 108 cm. 2) »Uggeløse kirke aar 1855« øverst, over slagringen: »Støbt paa Frederiksværk af I. Krog«. Blomster- og bladornamenter, tv. 97 cm.

†*Klokker*. 1) En klokke på 1 ½ skippund 2 ½ lispund afleveredes ved klokkeskatten 1602 til omstøbning⁴⁷. 2) Middelalderlig? 1758 fandtes på den lille klokke tre munkebogstaver og et bomærke. 3) 1644. Ifølge afskrift 1758: »Anno 1644 sub imperio regis clementissimi Christiani 4, præside regio Iohanne Ulrich Gyldenløve pastore Petro Jacobi Birch hæc campana sumptibus ecclesia Uggeløse fusa tutore Wilhelmo Andrea. Soli Deo gloria in excelsis Deo. Aus den Feyer bin ich geflossen. M. Hans Meyer in Helschenør hat mich gegossen«²⁴ (»i året 1644 under den meget milde konge Christian IV.s regering, da Hans Ulrik Gyldenløve var kongelig lensmand, Peder Jacobsen Birch sognepræst, blev denne klokke støbt på Uggeløse kirkes bekostning, mens Vilhelm Andersen var kirkeværge. Gud alene æren, Gud i det højeste. Af ilden er jeg flydt, mester Hans Meyer i Helsingør har mig gydt«). Niels smed i Slangerup beslog klokken og leverede kneblen⁴⁸. 1835 var klokken revnet og ubrugelig³⁴.

Klokkestol, 1847, af fyr, smukt affasede bjælker³⁸. †*Klokkestol*, 1767 betales Jens Christensen for en ny klokkestol efter tårnets nedstyrtning¹².

Hans Stiesdal 1971

Fig. 12. Uggeløse. Romansk gravsten, sidst benyttet som opklodsning under trinnet til koret (p. 2019).

GRAVMINDER

Murede grave. I forbindelse med restaureringen 1971 foretoges en mindre arkæologisk undersøgelse i tårnummets jordlag. I en 90 cm bred udgravning parallelt med tårnets vestmur og 235 cm fra denne iagttoges ialt seks grave, hvoraf de fire var jordgrave, de to murede. 1) Lå tæt ind på fundamentet til tårnets nordmur, var uden brug af mørtel udført af ca. 10 cm tykke, 30—50 cm høje frådstensplader. Stenene, som dannede et særligt hovedrum, var ca. 10 cm lange. Graven dækkedes af frådstensplader. Mørtelspor på stenene tyder på, at disse tidligere har tjent som bygningssten. Graven var let forstyrret af tårnets (det oprindelige, sml. p. 2005) fundament og havde gennemskåret et frådstensbyggelag, der formodentlig hidrører fra kirkens opførelse. Den indeholdt skelettet af en ca. 180 cm høj mand. 2) Muret af tre skifter munkesten. Midt i tårnummet, dog lidt forskudt mod syd i forhold til midtaksen. Indeholdt skelettet af en kvinde. Graven, hvis hovedrum dannedes af to sten på højkant, havde været dækket med planker i længderetningen; måske en sekundær anvendelse, da mørtelspor på gravmurens overside kunne tyde på en oprindelig muret afdækning⁴⁹.

Gravsten. 1) Romansk (fig. 12). Nuværende mål 164x43,5—49 cm. Sandsten. Den svagt hvælvede sten har på siderne profilering. Et stort reliefhugget processionskors, nu næsten borthugget, har formentlig dækket hele stenen.

Forneden på staven anes en kugle og muligvis resten af en Golgathahøj. Fundet 1971, som støtte for sten nr. 3 foran altersranken. Nu på kirkegården.

2) Unggotisk. Trapezformet, grå kalksten, 93x82—61 cm. Helt glat. Midt foran altersranken.

3) 1650—1700. Fragmentarisk, glatsleben, rød kalksten med profileret kant. I 1961 var endnu bevaret to evangelistsymboler (engel og løve) i medaljoner foroven. Nu forsvundne. Foran syddøren.

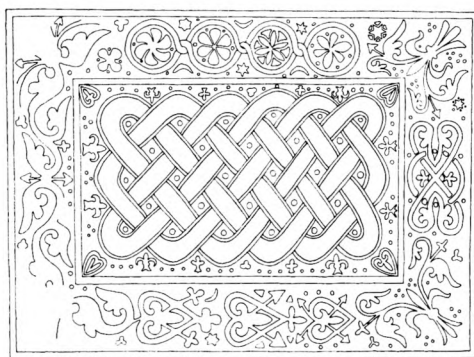

Fig. 13. Uggeløse. Gulvflise. 1:5. Rekonstruktion. Tegnet af Birgit Als Hansen 1972 (p. 2010).

KILDER OG HENVISNINGER

RA. Rtk. Bygningskontoret 244.69. Journal E. 1782—1826. — Bygningsadministrationen. 256.102. Journalsager 1841—50. — LA. Kirkeinspektionsarkiv. Uggeløse regnskabsbog 1604—1716.

Ved embedet. Liunge Sognekalds Embeds Protokol 1810 ff. — Se i øvrigt arkivalier for Frederiksborg amt i almindelighed p. 30.

Nationalmuseet. Indberetning af C. A. Jensen 1920; bygning suppleret af Elna Møller 1971—72, Birgit Als Hansen 1971 (grave). Bygningsbeskrivelse ved Elna Møller, kalkmaleri- og inventarbeskrivelse ved Ulla Haastrup, tårn- og murede grave ved Hans Stiesdal og orgel ved Ole Olesen.

Fyldige udskrifter af arkivalier kirken vedr. findes i NM. 2. afd.

Tegninger i NM. Opmålingssæt ved Kunstakademiets elever 1931. Opmålinger og beskrivelse ved elever på Kunstakademiets arkitektskole 1965.

Elna Møller og Henrik Græbe: Uggeløse kirke i søgelyset. Nationalmuseets Arbejdsmark 1972.

¹ DiplDan., DaRiBr. 2. rk. I nr. 83. ² Repert. 2. rk. nr. 1102—1103. ³ Krag og Stephanius, Christian den Tredie . . . Anden Deel, 1778, p. 325 f., jfr. Danske Kancelliregistranter 1535—1550. Kr. Erslev og W. Møllerup, 1881—82, p. 98. ⁴ Kronens Skøder I, 123. ⁵ Landebogen p. 179 f. ⁶ Kronens Skøder IV, 386 f. ⁷ Danmarks Gilde- og Lavsskråer. C. Nyrop 1899—1900, I, 101 ff. ⁸ LA. Kgl. Bygningsinsp. Meldahl. Domænekirkerne. ⁹ LA. Kirkeinspektionsarkiv. Uggeløse rgsk.bog 1604—1716. ¹⁰ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk. Frborg. amt. Lyng hrd.s kirkerghsk. 1661—72. ¹¹ Arne Sundbo: Frederikssund og Købstaden Slingerups Historie, Hillerød, I, 150. ¹² RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk. i rytterdistrikterne 1721—92. ¹³ Ved embedet. Liunge Sognekalds Embeds Prot. 1810 ff. ¹⁴ Denne iagttagelse er gjort i forbindelse med hovedrestaurationen 1971—72, hvorfra også mange af de følgende bygningshistoriske oplysninger stammer, sml. indberetning i NM.s 2. afd. og Nationalmuseets Arbejdsmark

1972, Elna Møller og Henrik Græbe: Uggeløse kirke i søgelyset. Såvel hammerbåndet som de skiftende stadier i bygningshistorien er her anskueliggjort i tegning. ¹⁵ Tre runde, 7—9 cm i tv., den fjerde rektangulær. De sidder alle i samme støbelag. ¹⁶ RA. DaKanc. Seks års kirkerghsk. ¹⁷ Jfr. note 14, Nationalmuseets Arbejdsmark 1972.

¹⁸ Teoretisk set kan lektoriet have overlevet indbygningen af hvælv og efter reformationen være omdannet til en lektorieprædikestol. Sml. Ulfborg kirke, Ringkøbing amt, hvis lektorieprædikestol er gengivet i Nationalmuseets Arbejdsmark 1972. ¹⁹ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk., Frborg. rytterdistrikter. ²⁰ Jens Christensen omtales som afdød ved betaling af arbejdet. Jfr. note 12, året 1767. ²¹ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk. Sjællands stifts kirkerghsk. 1713—19. ²² Beretning om glasmalerier af Birgit Als Hansen 1973. ²³ RA. Rtk. Rev. rgsk. Amtsrghsk. Frborg. amtsstuerghsk. 1797—99, 1800—48. ²⁴ LA. Sjællands bispearkiv. Hist. efterretn. til HoffmFund. ²⁵ LA. Frborg.-Kronborg amter. Breve og dok. vedr. kgl. kirker og skoler 1788—90. ²⁶ Inv. nr. Lundforlund D72—73a—b 1952. ²⁷ Beretn. jan. 1947. ²⁸ Dansk Adels Aarbog, 1905, p. 278. Ebbe Munk, lensmand på Antvorskov 1597—1604. Præsten Hans Jespersen døde senest 1603. ²⁹ Hovedfeltet havde farverester af zinnoberrødt, smaltteagtig gråblå samt lys cadmiumgul (efter maleri?), sidefelterne havde rester af sort med forsøvede bogstaver samt foroven rester af indrammende, malet dekoration. ³⁰ Forbilledet er Ballingtavlens krucifiksfigur, Rødding hrd., Viborg amt. ³¹ Fornyet er topstykkets søndre halvvinge og fodstykkets søndre kerubengel, to kapitæler og alle baser samt flere profileret etc. ³² Eckersberg betales 400 rbd. for maleriet. ³³ LA. Sjællands stifts-øvrighed. Kgl. kirkers inv. 1764. ³⁴ RA. Rtk. Bygn.adm. Journalsager 1782—1848. ³⁵ Ifølge V. Hermansens indb. 1920 endnu spor af tidligere rødmalning. ³⁶ LA. Sjæl-

lands bispearkiv. Kirkesyn 1862—79.³⁷ Ifølge oplysning fra P. Halkjær Kristensen lig med Lorentz Casper Wilhelm Buntzen, borgerskab 1844, død mellem 1857—64.³⁸ RA. Rtk. Bygn.adm. kopibøger 1841—50.³⁹ Indskriften blev fremdraget 1923 af maler Poul Jensen, jfr. brev i NM.s arkiv.⁴⁰ Ifølge meddelelse af orgelbygger A. Starup var den oprindelige disposition: Gedackt 8¹, Fugara 8¹, Principal 4¹ (i façadeen) og Oktav 2¹.⁴¹ Den fornemme krone ligner meget en krone på Oreby, gengivet i G. Waagepetersen: *Lysekroner i Skandinavien*, 1969, p. 29, fig. 33.⁴² H. Henningsen: *Kirkeskibe i Frborg. amt*, i *ÅrbFrborg*. 1952, p. 104.⁴³ Den nuværende skives alder er usikker. 1702 fornyedes skiven af Hans Jacobsen snedker og maledes og forgyldtes af maleren i Frederiksborg (note 9), 1732 af snedker Christopher Quist og maler Frederik Holm, begge København, 1761 af Jens Christensen, Farum, og maler Lars Bendixen, Hillerød (note 12). Også 1827—28 (note 23) og 1841 (note 34) udskiftedes skiven.⁴⁴ 1660 betales for sejrværket at fly, som Svensken havde skamferet (note 9). 1662 forekommer en reparation ved Lauridz Lauridzen i Uggeløse (note 10), 1702 ved sejrmageren ved Frederiksborg (note 9), 1732 ved urmager Hans Rasmussen, København (note 12), 1777 ved Niels Hansen, Esbønderup (note 45), 1801 ved urmager Hyphoff (note 46) og 1828 ved L. Jørgensen (note 23).⁴⁵ RA. Rtk. 2422—529. Sjællandske kontor. Udskrift fra kirkekassens rgsk. 17 76—79.⁴⁶ RA. Rtk. Bygningskontoret 244.69. Journal E. 1782—1826.⁴⁷ DaSaml. I, 100.⁴⁸ Udførlig opregning af udgifter til transport, svende, tømrer- og murerarbejde med nedtageisen af gammel klokke og ophængningen af den nye. Se note 9, år 1644.⁴⁹ Skeletterne undersøgte af dr. Balslev Jørgensen, Københavns Universitets antropologiske laboratorium.

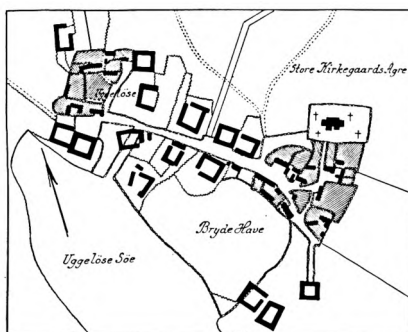

Fig. 14. Uggeløse. Landsbyplan 1786.